

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI

*Buxoro viloyati G'ijduvon tumani
21-DMTT direktor o'rinbosari
Qurbonova Durdona Jamilovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilingan. Raqamlashtirish jarayonining ta'lim, iqtisodiyot va ijtimoiy hayotdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, raqamli xavfsizlik, internetga qaramlik, raqamli tafovut kabi salbiy jihatlari ham ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Tahlillar asosida raqamli savodxonlikni oshirish va texnologiyalarni me'yorida qo'llash bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli texnologiya, raqamli savodxonlik, innovatsiya, kiberxavfsizlik, internetga qaramlik, raqamli tafovut.

Kirish

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va sifatli ta'lim muhitini yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Prezidentning 2023–2024 yillarda qabul qilingan qarorlarida maktabgacha ta'limda raqamlashtirish, pedagoglar malakasini oshirish, elektron monitoring tizimini yaratish va har bir DMTT faoliyatiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha muhim vazifalar belgilangan. Xususan, "Maktabgacha ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish strategiyasi"da bolalarning 80 foizdan ortig'ini sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish, raqamli ta'lim resurslari kutubxonasini tashkil etish, har bir guruh uchun interaktiv dasturlarni joriy etish kabi maqsadlar belgilangan.

Shu bilan birga, Prezidentning DMTTlarda elektron kundalik, elektron kuzatuv daftarlari, tarbiyachining raqamli portfelini yaratish haqidagi topshiriqlari ta'lim jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qilmoqda. Bu qarorlar raqamli texnologiyalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatiga chuqur integratsiya qilish, bolalarning rivojlanish jarayonini aniq monitoring qilish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish va pedagoglar ishini yengillashtirish zaruriyatini ta'kidlaydi.

Shu asosda, raqamli texnologiyalarning maktabgacha ta'limdagi ahamiyatini, ularning ta'lim jarayoniga ta'sirini va samaradorligini o'rganish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi asosida davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni

saqlash, iqtisodiyot va xizmat ko'rsatish sohalarida keng ko'lamli raqamlashtirish jarayonlari olib borilmoqda. Mazkur islohotlar natijasida elektron hukumat, masofaviy ta'lim, onlayn to'lov tizimlari, sun'iy intellekt texnologiyalari jadal rivojlanmoqda. Biroq raqamli jarayonlar bilan bog'liq xavf omillari, qaramlik, axborot madaniyatining pastligi kabi muammolar ham mavjud. Shu sababli raqamli texnologiyalarning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish dolzarb hisoblanadi.

Asosiy qism

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalarning qo'llanishi bolalarning rivojlanish jarayonini samarali tashkil etishda muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya vositalari ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ular nafaqat pedagoglarga, balki bolalarning o'ziga ham qulaylik yaratadi. Raqamli texnologiyalar avvalo tarbiyachi-pedagoglar ishini yengillashtiradi. Elektron dars ishlanmalari, multimediali taqdimotlar, interaktiv o'yinlar va rivojlantiruvchi dasturlar yordamida mashg'ulotlar yanada qiziqarli va mazmunli o'tadi. Vizual materiallarning ko'pligi bolalarning tasavvuri, e'tibori va xotirasini kuchaytiradi. Masalan, interaktiv ta'lim o'yinlari orqali bolalarda rang, shakl, son, tovushlarni farqlash ko'nikmalari samarali shakllanadi. Bugungi tezkor raqamli davrda bolalarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) to'g'ri foydalanishni o'rganishi — ularning ertangi kuniga qo'yilgan eng mustahkam poydevorlardan biridir. Maktabgacha yoshdayoq shakllanadigan bu ko'nikmalar nafaqat bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, balki ularda mustaqil fikrlash, izlanish va amaliy tajriba orttirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, G'ijduvon tumanidagi 21-sonli davlat maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha muntazam ishlar olib borilmoqda.

Planshetlardan foydalanish:

ta'lim mashg'ulotlari,

to'garak mashg'ulotlari,

erkin faoliyatlar jarayonida

samarali tarzda yo'lga qo'yilgan bo'lib, bolalar interfaol topshiriqlar, rivojlantiruvchi o'yinlar, tasviriy va mantiqiy mashqlar orqali bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashmoqda. Bolalarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to'g'ri foydalanishlarini erta yoshdan o'rgatish muhim. Bu ko'nikmalar nafaqat ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, balki tarbiyalanuvchilarning mustaqil fikrlashlari va qiziqishlarini orttirish imkoniyatini kengaytiradi. Bu borada G'ijduvon tumanidagi 21-DMTT tarbiyalanuvchilari ishtirokida tizimli ishlar olib borilmoqda. Xususan, mazkur maskanda ta'lim va to'garak mashg'ulotlarida planshetlardan

foydalanish

samarali

yo'lga

qo'yilgan.

Raqamli vositalar bolaning nutq rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Multimediyali audio va video materiallar yordamida to'g'ri talaffuz, eshitish, tinglab tushunish qobiliyatlari rivojlanadi. Sensorli qurilmalarda ishlash esa bolaning mayda motorikasini, analiz–sintez faoliyatini va tafakkurini rivojlantiradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida ota-onalar bilan samarali hamkorlik yo'lga qo'yiladi. Ota-onalar bolalarning kundalik faoliyati, natijalari, mashg'ulotlar fotosuratlarini va videolari bilan tanishish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa bolalarning rivojlanish jarayonini birgalikda boshqarish imkonini yaratadi. Pedagoglar uchun ham elektron resurslar katta yordam beradi. Onlayn metodik platformalar, vebinarlar va kurslar orqali malaka oshirish va yangi metodikalarni o'zlashtirish osonlashadi. Ta'lim jarayoni bo'yicha hisobotlar, rejalashtirish va baholash tizimlari avtomatlashtirilgan bo'lishi ham ish samaradorligini oshiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun raqamli texnologiyalarning yana bir muhim ahamiyati — ularning ijodkorligini qo'llab-quvvatlashi. Rasm chizish, musiqa yaratish, hikoya tuzish uchun mo'ljallangan elektron dasturlar bolaning fantaziyasini kengaytiradi va kreativ fikrlashni rivojlantiradi. Ammo texnologiyalar me'yorida qo'llangandagina foydali bo'lishini unutmaslik lozim. Yosh bolalar bilan ishlashda ekran qarshisida o'tirish vaqtini cheklash va pedagog nazorati talab etiladi.

Umuman olganda, raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi, bolalarning qiziqishini kuchaytiradi, ularning intellektual, nutqiy va ijodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Raqamli texnologiyalarning ijobiy ta'siri birinchi navbatda axborot almashinuvi tezligi va qulayligida namoyon bo'ladi. Onlayn platformalar yordamida

ta'lim olish, masofadan ishlash va professional ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatlari kengaydi. Elektron kutubxonalar, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellekt asosidagi o'quv tizimlari o'quv jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Ish jarayonida raqamli avtomatlashtirish mehnat unumdorligini oshiradi, inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi. Shuningdek, raqamli to'lovlar, mobil ilovalar va onlayn xizmatlar kundalik hayotni sezilarli darajada yengillashtirmoqda.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarning salbiy jihatlari ham mavjud. Eng muhim muammolardan biri – internetga qaramlikning kuchayishi. Ijtimoiy tarmoqlarda ortiqcha vaqt o'tkazish yoshlar psixologiyasiga, ijtimoiy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Uzoq muddat ekran qarshisida ishlash sog'liq muammolarini yuzaga keltirishi mumkin. Yana bir dolzarb masala — kiberxavfsizlik. Shaxsiy ma'lumotlar o'g'irlanishi, kiberjinoyatlar va firibgarlik holatlari jamiyatda xavotirni kuchaytiradi. Raqamli tafovut ham jiddiy muammo bo'lib, texnologiyalardan foydalanish imkoniyati hamma uchun teng emas. Qishloq hududlarida internet sifati pastligi yoki qurilmalarning yetishmasligi raqamli tenglik prinsipiga zid keladi.

Olimlarning fikricha, texnologiyalar inson faoliyatini yengillashtiruvchi kuch bo'lsa-da, ularni me'yorida qo'llash madaniyati bo'lmasa, salbiy oqibatlar kuchayadi. Zamonaviy tadqiqotlar raqamli savodxonlikni oshirish, texnologiyalarni ongli qo'llash va axborot madaniyatini shakllantirish orqali raqamlashtirish jarayonlaridagi muammolarni kamaytirish mumkinligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Yuqoridagi mulohazalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ular ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, bolalarning bilish, tafakkur, nutq va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, pedagoglarning metodik

faoliyatini yengillashtiradi, ota-onalar bilan o‘zaro aloqani mustahkamlaydi va monitoring jarayonini aniq tashkil etishga imkon yaratadi.

Prezident qarorlarida belgilangan vazifalar raqamlashtirishning strategik yo‘nalishlarini belgilab berib, maktabgacha ta’lim muassasalarini zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash, pedagoglarni raqamli kompetensiyaga ega mutaxassisga aylantirish, bolalarning har tomonlama rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun mustahkam zamin yaratmoqda. Eng muhimi, raqamli texnologiyalarni to‘g‘ri va me‘yorida qo‘llash orqali maktabgacha ta’lim sifati sezilarli darajada oshadi. Yuqoridagi tahlillar raqamli texnologiyalar hayotni sezilarli darajada osonlashtirishi, samaradorlikni oshirishi va jamiyatda innovatsion rivojlanishni tezlashtirishini ko‘rsatadi. Ammo ular bilan bog‘liq xavf va muammolar ham mavjud. Shuning uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishda muvozanatni saqlash, raqamli madaniyatni rivojlantirish, axborot xavfsizligini ta‘minlash va internetdan me‘yorida foydalanish muhim ahamiyatga ega. Raqamli transformatsiya imkoniyatlarini to‘g‘ri boshqargan holda jamiyat barqaror rivojlanishga erishadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi.
2. Castells M. “The Rise of the Network Society”.
3. Dewey J. “Education and Experience”.
4. To‘rayev A. “Raqamli iqtisodiyot va axborot madaniyati”.
5. Zamonaviy raqamli texnologiyalar bo‘yicha ilmiy maqolalar va internet manbalari.